

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
מרכיב 70% מן הרמה הרגילה

מועד חורף תשפ"ג 2023

סמל שאלון: 1261

הפתרון נכתב על ידי עדי שטרן סימן טוב
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פתרון בגרות בתנ"ך חורף תשפ"ג

שאלון 1261 - 70%

פרק ראשון - בראשית

על התלמידות.ים לבחור 2 מתוך 3 שאלות בפרק זה ולהשיב על כל הסעיפים

שאלה 1

סעיף א

1. המצוקה של שרי היא היותה עקרה, פירוש הדבר שאין לה בן שידאג לה בזקנתה או במקרה שבעלה מת. על מנת לפתור מצוקה זו היא מציעה את שפחתה הגר לאברהם, שישכב עימה במטרה שהגר תהרה לו, והבן שיוולד להם ייחשב כבנה של שרה ואברהם.

2. אברהם שומע בקולה של שרי, ועושה כדברה.

לדעתי זו תגובה לא ראויה מכיוון שמה ששרה מבקשת ממנו לעשות שקול לבגידה;

או:

לדעתי זו תגובה ראויה, מה ששרי מבקשת ממנו לעשות הוא מנהג נפוץ באותה תקופה ואברהם מקשיב לבקשתה של אשתו וזה ראוי.

סעיף ב

1. עניין שיכול לעורר ביקורת בהתנהגותן של הדמויות בפס' ד-יב (על התלמידות.ים לבחור שתי דמויות בלבד):

- שרי - לאחר שאברהם הקשיב לקולה של שרה ועשה את מה שביקשה, שרי כועסת על אברהם על כך שהגר מזלזלת בה. כלומר, הביקורת היא - אם שרה רצתה בכך, מדוע היא כועסת כעת? פס' ה - "ותאמר שרי אל-אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בְּחִיקְךָ ותרא כי הרתה ואקל בְּעֵינַיִךְ יִשְׁפֹּט יְהוָה ביני וביניך"

- הגר - הגר בורחת מבית אברהם ושרה אל המדבר בעודה בהריון, "...ותענה שרי ותברח מפנייה" (פס' ו'), מה שעשוי לגרום למותה ולסיכון של העובר שבבטנה. זו התנהגות חסרת אחריות.

- מלאך ה' - המלאך מבקש מהגר, שברחה מפני שרי משום שענינה אותה "ויאמר הגר שפחת שרי אי-מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחתי. ט ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתיך והתעני תחת ידיה" (פס' ח-ט). מדוע המלאך שולח את הגר לשוב אל גבירתה שמתעללת בה?

2. עניין שיכול לעורר אהדה בהתנהגותן של הדמויות בפס' ד-יב (על התלמידות. ים לבחור שתי דמויות בלבד):

- שרי - שרי לא צפתה את השינוי שיחול בשפחתה ואת הזלזול שתביע כלפיה לאחר שתהרהר, והיא מרגישה שנעשה לה חוסר צדק אמיתי מצדם של אברהם והגר, כפי שעולה מדבריה "אֲנִי נָתַתִּי שְׁפָחָתִי בְּחִיקָךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינַיִךָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ". שרה נהגה על פי נורמות התקופה ונפגעה מהתנהגותם של אברהם והגר.
- הגר - הגר מלכתחילה בעלת מעמד נחות, ואף משפיל, משתמשים בגופה ככלי והילד שלה הולך להלקח ממנה, ולצד כל זה - גבירתה שרה מתעללת בה.
- מלאך ה' - מלאך ה' למעשה מבקש לעודד את הגר ומביא לה בשורות משמחות, שהיא תהיה אם של אומה, ש-ה' שומע את מצוקותיה והוא בא לעזרתה.

סעיף ג

1. הביקורת של נחמה לייבוביץ' על שרה היא ששרה היתה צריכה לדעת מלכתחילה שאם היא נותנת לאברהם בעלה לשכב עם שפחתה עלול להיווצר מצב שבו יחסי הכוחות בביתה ישתנו ושיהיו לכך השלכות שיהיה עליה להתמודד איתן, ועל כן היתה צריכה לדעת שאם היא לא מוכנה לכך מוטב היה שלא היתה מציעה את ההצעה הזו מלכתחילה.
2. הביקורת של נחמה לייבוביץ', שאומרת שאדם צריך להמנע מלהכניס את עצמו למצבים שלא יוכל להתמודד איתם מראש תקפה בבראשית מ"ב מכיוון שראובן מציע ליעקב, בכדי לשכנע אותו שיסכים לשלוח איתם חזרה למצרים את בנימין, שהוא יהיה ערב לאחיו הקטן ושאם לא יחזור בשלום הביתה - ימית את שני בניו שלו (נכדי יעקב!). והרי זוהי הצעה קיצונית שבטח היה לראובן מאוד קשה לממש אותה אם היה צורך בכך.

שאלה 2

סעיף א

1. אברהם ביקש מבני חת לקנות אחוזת קבר, חלקה לקבור בה את שרי אשתו שנפטרה. הצעתם של בני חת היא להעניק לאברהם חלקת קבר מובחרת בחינם, ללא תשלום.
2. ראה לכבוד של אברהם כלפי בני חת: אברהם משתחוה אל בני חת, אות לכבוד "וַיִּקָּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לַעַם-הָאֲרָץ לְבָנֵי-חַת" - פס' ז.
ראה לכבוד של בני חת לאברהם: "שָׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכָנוּ" - בני חת מכנים את אברהם "אדוני" ו"נשיא אלוהים" כלומר אדם שהוא נציג, שליח של ה'.

סעיף ב

1. שתי ראיות לכך שהעסקה בין אברהם לבני חת נערכה כחוק:
 - פס' טז - "וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם לעפרון את-הכסף אשר דבר באזני בני-חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר" - נקוב הסכום המדויק שאברהם משלם לעפרון תמורת המערה.
 - פס' י"ז-י"ח - "ויקם שדה עפרון אשר במקפלה... לאברהם למקנה לעיני בני-חת בכל באי שער-עירו" - העסקה ביניהם מתבצעת לעיני עדים.
וגם:
 - מצויינים שמותיהם של המוכר והקונה, "עפרון החתי" ו"אברהם".
 - מצויינים הגבולות של החלקה שקנה אברהם "ויקם שדה עפרון אשר במקפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר-בו וכל-העץ אשר בשדה אשר בכל-גבלו סביב".
2. המטרה של הפירוט לפי המדרש היא שבני עמים אחרים לא יוכלו לבוא בטענות כלפי עם ישראל שהאדמות שעליהן הם יושבים נגזלו אלא נקנו בצורה חוקית.

סעיף ג

1. בפרק כג עפרון נקב סכום של 400 שקל כסף ואברהם כלל לא מתווכח עימו, מיד מוציא את הכסף ושוקל אותו - פס' טו-טז: "אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף ביני ובינך מה-הוא ואת-מתך קבר. טז וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם לעפרון את-הכסף אשר דבר באזני בני-חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר"
 - ובפרק י"ח אברהם מתנהג יותר כסוחר ממולח שמנהל משא ומתן, מתחיל ב50 צדיקים ומגיע עד ל-10 צדיקים שבעבורם ה' יסכים שלא להשמיד את סדום: "אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר...אולי יחקרון חמשים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את-כל-העיר... ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים... אולי ימצאון שם שלשים... אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים... ואדברה אך-הפעם אולי ימצאון שם עשרה".
2. אברהם התנהל כך מול עפרון בשל היותו "גר ותושב", מעמד שמגדיר אותו כחסר זכויות לקניית אדמה מלכתחילה, ועל כן הוא ידע שלא משנה מה הסכום שנוקב עפרון, כדאי לו לשלם אותו על מנת לקנות את חלקת האדמה.

שאלה 3

סעיף א

1. בפס' א-ו יוסף מגיע כעבד לביתו של פוטיפר ועד מהרה ממונה להיות בעל התפקיד הבכיר ביותר בביתו, ואילו בפס' כ-כג הוא מושלך כאסיר לבית הסוהר.
2. למרות ההרעה בתנאים, ניתן לראות שכפי שעלה לתפקיד בכיר בבית פוטיפר במהרה בזכות ה' שהעניק לו הצלחה בכל מעשיו, כך גם בבית הסוהר, הוא עולה לתפקיד בכיר ומתמנה על ידי שר בית הסוהר להיות ממונה על כל האסירים.

סעיף ב

1. סירובו של יוסף לאשת פוטיפר יכול להוות "חן ושכל טוב" בעיני אדם - בכך שיוסף מסביר את סירובו אליה כביטוי של נאמנות לאדונו, שסומך עליו והפקיד את כל רכושו וביתו תחת ידיו וניהולו של יוסף " וַיִּמְאֵן וַיֹּאמֶר אֶל-אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֶתִּי מֵה-בְּבִית וְכָל אֲשֶׁר-יַשְׁ-לוֹ נָתַן בְּיָדִי. ט אֵינְנוּ גְדֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חֶשֶׁךְ מִמֶּנִּי מֵאַמְמָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת-אֵשֶׁתוֹ וְאִךָ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת"
2. סירובו של יוסף לאשת פוטיפר יכול להוות "חן ושכל טוב" בעיני אלוהים - יוסף מוסיף ומסביר שהוא מסרב לה מפני שאם יענה לה בחיוב יהיה זה חטא כלפי אלוהים.

סעיף ג

1. אשת פוטיפר מכנה את יוסף "איש עברי" באזני עבדי הבית ומטרתה היא להדגיש את מוצאו הזר של יוסף כאדם שבא להרע לה ולהם.
2. באזני בעלה אשת פוטיפר מכנה את יוסף "העבד העברי", והפעם היא מדגישה את היותו עבד נחות לצד מוצאו הזר, מה שמדגיש את ההשפלה שחוותה כשניסה לכאורה לשכב איתה.

פרק שני- שמות

על התלמידות. ים לבחור 1 מתוך 2 שאלות בפרק זה ולהשיב על כל הסעיפים

שאלה 4

סעיף א

דוגמא לאומץ של משה - משה מגיע למדיין, ארץ זרה לו, וברוב אומץ מתעמת עם רועים מקומיים שמנסים לגרש אותו משם.

דוגמא לרגישותו המוסרית של משה - משה רואה איש מצרי מכה איש עברי, כלומר אדם ממעמד חברתי גבוה מכה אדם ממעמד חברתי נמוך משלו בהרבה ועל אף שגדל בבית מצרי ולכאורה עליו להזדהות דווקא עם המצרי, הוא מגלה רגישות מוסרית ויוצא לעזרת החלש.

או : משה רואה שני עברים רבים ומזהה שאחד מהם בעמדה כח חזקה יותר משל השני, מגלה רגישות מוסרית ומתערב לטובת החלש.

סעיף ב

1. בפס' י"ד העברי שהיה בעמדת כח גדולה משל חברו פונה למשה ואומר לו "מי שמך לשר ולשופט עלינו" - כלומר, מי אתה שאתה מתערב בינינו ושופט אותנו ?? כלומר הוא פונה אליו בצורה מתריסה שיכלה לגרום למשה לא לרצות להוסיף להזדהות עם הזהות העברית שלו.
2. מנקודת מבטן של בנות יתרו משה הוא "איש מצרי", ולפי פס' כ"ב משה קורא לבנו בשם גרשום משום שהוא חש גר בארץ נכריה - מה שיכול להתפרש באותו אופן כי הוא למעשה מצרי בארץ מדין.

סעיף ג

1. מותו של מלך מצרים יכול לעורר ציפייה לשינוי לטובה מפני שהוא המלך שביקש להרוג את משה (בעקבות רצח המצרי) ובעקבות מותו משה יכול היה לשוב למצרים.
2. לפי פס' כ"ג הציפייה שבכור שור מדבר עליה בפירושו לא התממשה, הגזירות שהוטלו על בני" במסגרת העבדות לא בוטלו ובני ישראל המשיכו לסבול תחת העבודה הקשה תחת המצרים. הנאמר בפס' כ"ד-כ"ה יכול לעורר שינוי לטובה מפני שהם נותנים תקוה לכך שהאל שומע את הסבל של בני" והוא יציל אותם מיד המצרים.

שאלה 5

סעיף א

1. לפי פס' ב-ג השינוי שיחול ביחסים בין העם ו-ה' הוא שה' לא יוביל אותם בדרכם לארץ כנען.
2. שינוי זה בא לידי ביטוי במעשה של משה בכך שהוא מוציא את אוהלו של האל מחוץ למחנה, סמל לריחוק של האל מהעם בעקבות חטאם.

סעיף ב

1. בפס' ט"ו משה מביע תעוזה רבה, הוא אומר לאלוהים שאם הוא לא יוביל אותם בעצמו - מוטב שלא ימשיך להעלות אותם כלל לכנען!
2. שתי דוגמאות לדרך שבה משה מבקש לפייס את אלוהים:
 - משה מזכיר לאלוהים שהוא בחר בו לשליחות הזו משום שמשה מצא חן בעיניו.
 - משה מזכיר באותה נשימה שגם העם מצא חן בעיניו ושהוא העם שלו.

סעיף ג

1. בפס' כב-כג יש שתי תפיסות שונות אודות אלוהים:
 - שהאל יכול לגלות את "כבודו" בפני האדם ולהחשף בפניו.
 - שהאל לא יכול לגלות את כבודו בצורה מלאה אלא חלקית בלבד.
2. קאסוטו מיישב קושי זה בכך שהוא טוען שלגלות את "כבודו" של האל אין הכוונה לחשיפה מלאה של מהותו של האל בפני האדם אלא שזו רק דרך לומר שהוא יחשוף אליו רק חלק מהמעשים והתכונות שלו.

פרק שלישי

על התלמידות. ים לבחור בנושא אחד בלבד מבין נושאי הבחירה

שיבת ציון

שאלה 6

סעיף א

1. טענתם של גולי בבל שחזרו לירושלים לפי דברי חגי היא שלא הגיע הזמן לבנות את בית ה' מחדש: "העם הזה אמרו לא עת-בא עת-בית יהנה להבנות".
2. כן, חגי הצליח להניע את העם לשינוי ובעקבות נבואתו העם ומנהיגיו התחילו בבניית בית המקדש: "ויער יהנה את-רוח זרובבל בן-שלתיאל פחת יהודה ואת-רוח יהושע בן-יהוצדק הפהן הגדול ואת-רוח כל שארית העם ויבאו ויעשו מלאכה בבית-יהנה צבאות אלהיהם".

סעיף ב

1. שתיים מגערתיו של חגי בעם:
 - פס' ד: "העת לכם אתם לשבת בבתים ספונים ובהבית הזה חרב" - חגי שואל שאלה רטורית, האם זה נראה לכם הגיוני שאתם יושבים בבטחה בבתים בבתים בזמן שביית אלוהים חרב?
 - פס' ט: "יען מה נאם יהנה צבאות יען ביתי אשר-הוא חרב ואתם רצים איש לביתו" - חגי נזף בעם שבזמן שביית ה' חרב הם אדישים לכך וכל אחד חוזר לביתו כאילו הכל בסדר.
2. עפ"י פס' י"ג הדרך של חגי להתמודד עם המשבר היא לתת לעם תחושה שהוא מלווה אותם ויעזור להם במה שנדרש על מנת לבנות מחדש את בית ה'.
בעיני דרך זו היא עדיפה מכיוון שהעם היה בקשיים כלכליים ולא רק פעל מתוך עצלות כשלא בנה את בית המקדש. לפעמים אנשים זקוקים לדחיפה ולמילה טובה כדי לעשות דברים שנראים להם בלתי אפשריים וזה מה שחגי עושה כאן.
או: לדעתי דרך זו אינה עדיפה משום שהעם לא ישנה את דרכיו מבלי שיגירו בו ויתנו לו להבין את חומרת מעשיו והמצב שנוצר בגללם.

סעיף ג

1. חגי בוחר להתמודד עם המשבר (הכלכלי והרוחני) שנוצר בעם ע"י נזיפה בעם ואיום בענישה .
נחמיה בוחר להתמודד עם המשבר באמצעות שמיטת חובות שפירושה מידה של רחמים כלפי העניים והמוחלשים בחברה.
2. לדעתי דרכו של נחמיה עדיפה, בחברה יש פערים כלכליים לא הוגנים ופתרון של שמיטת חובות יכול לעזור הרבה לחלשים בזמן שהעשירים לא ירדו מנכסיהם, בעוד שדרכו של חגי למעשה מחמירה את המצב הכללי של כל העם.
או: לדעתי דרכו של חגי עדיפה, עדיף ללמד את העם כולו לקח ולא להעניש רק חלק על חשבון האחרים, גם אם הם עשירים.

פרק רביעי- קטע שלא נלמד

על התלמידות. ים להשיב על סעיף א חובה וכן על סעיף אחד נוסף מבין הסעיפים ב-ד

שאלה 11

סעיף א

1. שתי המכות הן: מכת ברד ומכת ארבה.
2. המטרה שלשמה הוטלה המכה לא הושגה מכיוון ש:
 - מכת ברד - משה אומר לפרעה שהוא יפסיק את הברד פרעה ידע שכל הארץ שייכת ל-ה': " וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת-הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת-כַּפִּי אֶל-יְהוָה הַקְּלוֹת יִחְדָּלְוּ וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ" (פס' כ"ט), וכאשר הוא עושה כן פרעה לא מכיר בכך "וַיֵּרָא פְרָעֹה כִּי-חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלֹת וַיִּסֹּף לְחַטֵּא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו" (פס' ל"ד).
 - מכת ארבה - מטרת המכות היא לשכנע את פרעה לשחרר את עם ישראל, ולמרות שהוא מודה שחטא לאור הארבה, כשהארבה פוסק ה' מקשה את ליבו ופרעה לא חוזר בו ולא מוכן לשחרר את העם: "וַיִּמְהַר פְּרָעֹה לְקַרְא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטַאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם... וַיִּחַזַק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרָעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל." (פס' ט"ז, כ').

סעיף ב

בשמות ה' פרעה מבטל את אלוהים בצורה מוחלטת כאל שהוא צריך להשמע בקולו ולהיענות לדרישתו ולתת לעם ללכת ולחגוג לו במדבר, ואילו בשמות ט', בעקבות מכת הברד הוא מודה בחטאיו, בטעות שלו, שהוא ועמו לא הכירו בגדולתו של אלוהים ולא הסכים לשחרר את העם.

סעיף ג

כח הטבע המתואר הוא הרוח, לה יש תפקיד כפול - תחילה "רוח קדים" נושאת את הארבה אל מצרים ומפזרת אותו ברחביה, ולאחר מכן "רוח ים" מסלקת את הארבה אל הים עד שלא נשאר ממנו זכר.

סעיף ד

הבעיה התיאולוגית העולה מפס' כ' היא שעולה ממנו שאלוהים, שברא את האדם עם יכולת בחירה חופשית, שולט בפרעה ומנהל את מעשיו באופן שלמעשה אין לו יכולת בחירה.